

קא זכו ועוד צהבוא דאמר נכסי לך ולבניך אמרינן דקנתה מחאה ומייתנין לה מדכתיב ויהיה לאהרן ולבניו ותינה מחאה לאהרן ומחאה לבניו אלמלא לשון מחאה דיינין להו.
והנלע"ד כחצתי הצעיר יוסף צמחרי"ר משה מערנא זל"ה:

שאלה ו' ראובן בחלווה אשר מת צו קרע לעדים ולזה לכתחילה לשון הזה בפנינו ח"מ צו ראובן ואמר לנו לכוונתנו בניו עדים ולקנות ממנו כראוי ולכתוב בכל לשון המועיל ושל זכות ויפיו כח מחמת שבראון ובר מלשון ומקיים עליו ועל זרעו וכל הדורות הבאים אחריו וואקוף זה אשר עשה בזמן חוס"י אין איפנינו אחראי צירח מחרי שנת חלף ע"ז למניינם וואקוף אולגאדי ככל דיני וחוקי ונמוסי הוואקופי הפשוטי על פי השארע"י של הישמעאלים וע"פ כל פוסקי הישמעאלים המקיימים אותם על קיום והעמיד דיני והאמת בדרך כל הוואקופים הפשוטים ככל חוקף ובר ואלו הן פרטי המקומות אשר עשה מאז ועתה מוסיף שנית ידו ומנארו תחלה הוואקוף האז ובר ופרע שם כל המקום במקומות בחאריבם ובעירות ומאריבם בכל גבולם סביב וכתוב שם כל המקומות הללו עשאו ואקף קוי מחנן בדין הנזכר בשנה הנה ואקוף גמור לכל ימי חייו ויהיה שנים רבות ואחריו לבנו הבכור פי ואחריו בנו הנה לבניו ולבנותיו של בנו הנה שוב בשנה חלק בחלק לכל אי מהם בין זכרים בין נקבות ופי וציאר כי בזמן שעשה זה עשה שחארה בת בנו הנזכר שהיתה נשואה עם שמעון אס חתי בחיי אחר אביה חתיה לה חלק בואקוף זה כל ימי חייה אך אחר מותה לא יהיה לפני בענה לא זכרים ולא נקבות חלק בואקוף הנה אפי כמלא ניומא כ"ש עתה שנתפרסם תראה כנ"ל בחיי אביה שלא זכתה כלל גם פרי בענה לא יהיה להם חלק ונחלה כלל ובר ועל מלכי בת בנו הנזכר שהיה נשואה בחייו עם שמעון הנה לה צל"ה כל ימי חייה ויהיה לה חלק בואקוף הנה שוב לשאר יולאי ירך בנו הנה אך אחרי מותה תפסק ותחתיה בתי ורשותה וכל יכלתה בואקוף הנה לבנותיה ביות לפני בענה שום חלק ונחלה חתיה בואקוף זה אפי כמלא ניומא שכן פיר וציאר מאד וכן מלשון ומקיים חנאי זה לעולם אשר על שאר יולאי ירך בנו הנזכר לא כן יהיה רק כלם בין זכרים בין נקבות יזכו שוב בשנה ואחריהם לבניהם ולבנותיהם זה אחר זה עד כי יבא שילב חוץ ממלכה הנה וחזר וכתב צאופן כי חוץ מפרי בענה של תראה ושל מלכי שלא יבא להם חלק רק הכל יהיה לשאר יולאי ירך בנו הנה ויולאי מה עד סוף כל הדורות ושוב בארץ צאופן מה שיתבטל בדירתם ובמושבותם ובתקופי הכתים ואמר בהם ואקוף זה עשאו עפ"י דעת כל הפוסקים ודייני הישמעאלים שלא יוכל שום נכרה לנשותו בין דייני בין בדיני באומות ומי שיבטלו או ישנוו תקולל חלקתו בארץ וכבה רבות מקללות וגדוים למבטל וזכרות לראש המקיים:

תשובה מחנה זאת מצוה היא תבטל כדאמר צ"י יש נוהלין נכסי לך ואחריו לפי אם היה הראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין לשון מחנה אלא לשון ירושה וירושא אין לה הפס' והא הפסקה הוא סבר יש לה הפסק ורמנא אמר אין לה הפסק פרש"ם אפי אמר שיעול שני אחריו בוי מחי על מה שכתב בחורה ומעש' קיים וכתנאי בטל והציא' הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' זכיה וכתב ש"מ שאמר נכסי לך ואחריו לפי והא ראוי ליורשו ופי ואמר לא משום ירוש' אני נוהן אלא משום מחנה וברי הפסקתיה השני קונה וכתב הרמ"ם ז"ל שכתב כן לתוך הקושיא שהוקשו רבים מן הצריית' דס"פ מליאת האשה חנו שקל לבני צעז' ובר ואם אמר אס מחו ירשו אחרי תחתיהם אין נוהנים לה' אלא שקל והקי' איך יורשי' והלא ירוש' אין לה הפסק ותי' הרמב"ם ז"ל ששעק' צ"י ואמר לא משום ירושה ובר יש הפסק וה"ז כמחנה צרי ותי' אחרים נאמרו צ"ב ע"כ ורש"ם פי דוקא בנכסי לך סתם הוא דאמר דהו' לשון ירושה אלא כי אמר לשון מחנה צ"י מחנה הוא והרמב"ם ז"ל בחידושו הביא דברי רבינו יוסף הלוי ז"ל דמשום הכי מחי התם משום שלא נתן הנכסים לבניו ולא זכה להם כי אם שקל בשנה ועוד הביא דיש מפרשים דהביא דתנו שקל לבני דוקא בדשויבה לנכסי ציד שליש דהא אמר חנו ולא ירושה היא ויעשה בשליש מה שחשלה צידו ולהני תרי לישני משמי דאפי אי פריש לא מחי

כפי הדין והגמטם הנהר צשירע"י מחולדותיו לחולדותיו לא אמר כן אלא לחולדות המועים בנחלה עפ"י החורה והכונה שלא ימכרו לעולם ועד וע"ז אמר כפי הדין והנימוס שלהם. הא נמי ליחא שאין במחנה זו שום מכירה ולא עבדו אחסנתא כי מה שנתן לבנותיו שעדיין לא נשאו מזה נמי היא כדאמרינן בפרק נערה ומייתנין מדכתיב ואח בנותיהם חנו לאגשים וכפי הנשמש חלק הבנות בקרקעות אלו לא יהיה עיבור מכל נכסיו משאר מעטליון ולא מציעא למ"ד שמין באב אפילו להוסיף ע"פ שוב נכסיו אלא אפילו למ"ד לפחות ולא להוסיף האב עצמו ראוי לו לתת כמנהג המדינה שידוע כי שעכשו אדם מתרשש להשיא את בתו כראוי לו ואפילו היו בנותיו נשואות לא היה צדצר נדמד עבירה בשאדם נוהן חלק מועט מנכסיו לבנותיו כברכת ה' אשר נתן לו. וידוע דלגבי דיריה דבר מועט הוא כדקאמר רבא בשלמי קמח' האו לבני מחנה דבר מועט הוא. ולדבריו כל מחנות שאדם נוהן במחנה ש"מ חוץ מבניו אעבדו אחסנת' מיקרו הא ודאי ליחא. ועוד שלא נתן לבנותיו גוף הקרקע אלא לעולם הוא קיים לבנים הבס ונחת רוח הוא לו שידורו בהם יולאי ירכו בנים ובנות יחדיו והלשון שאמר כפי הדין והגמטם הכוב צשירע"י הוא כולל לענין דין זכיהם ואין לפרשו לענין המנהג שלא יוכלו למכור דין ונמוס לא נאמר אלא לענין חלוקה דאיקרי דין ושלכס נקרא דין נמו' דינא דמלכותא דינא. וכן לענין ריבית אמרו כל שצדיניהם מציאין ובר וכן אמרו כל מקום שאחז מולא חוגרי' שלי' אפי' שדינן כדינו ובר ואם לא היתה הכונה על משפט הירי' כפי הדין והגמטם שלהם אלא לענין שלא יוכלו למכור היל"ל כמנהג הכוב צשירע"י שלהם ועוד דמאי דאניס יטלים למכור אין זה מנהג חקוק לה' שאף צדינו כל שאחריהם זכה להקדש עניים לא מצי תפקיע ליה במכירה. ואם לענין שלא ימכרו לפירו' דדינו יטלים למכור כדתן צ"י יש נוהלין מכר הבן אין ללוקח בהם עד שימות האב וצדצר שיתרנו כלן דאל"כ האחרים מוחים ברי שנינו היתן לעצמו הרי העשיר אומר לפני ובר וכאן צחיס אלו היתן לדירת עצמן איך צית ליריתו ויהי ואין אי מהם רשאי לבני דוריהם אחרים ואם נחרנו כלן מאן לימא לן דאפי צדיניהם לא יוכלו לתת זכות' זה לזה לשון כפי דין ונמוס הכוב צשירע"י כונן הכל:

ומה שטענו עוד שיש לפרש לשון אולדי בני ולה בנות אעפ"י שאולדי לשון רבים וכאן לא יש כי אם בן אי ובהבוא דאמר נכסי לבני ולא ברי' אלא חד צרא דאשכחן דכתיב וצני פלוא אליאז אף אנו נאמר אולד בנים אינו נראה דהתם משום דלשון בנים על הזכרים הוא מורה ולא על הנקבות הילכך כשאין לו אלא בן אי משכני נפשינו למר אחד צרא קרי צרי דומיא דבני פלוא והבוא דשדר פסקא דשיראי אמרי' ולבנות' שלה הואיל ולא חזו לבנים אלא לבנות וברי כתב הרמב"ם צ"י מה' זכיה ראויים לזכרים ולנקבות יעלו אותם הזכרים אצל כאן עיקר לשון אולדי ולדי הוא שכל בכלל כמו באשה וילדיה ויולאי ילדיה ורואי. דתק צ"ג דמיר הרינו מיר כשיחיה לי בן נולד לו בת עומטוס או אנדרוגיני אינו מיר כשאחיה שיהיה לי ולד נולד לו בת עומטוס או אנדרוגיני ובר הרי זה מיר:

ומה שטענו עוד מאחר שלשון זה שאמר יהיו כשאמר על מי שראוי לירושא אין לשני במקום ראשון כלום דלשון ירושה אין לה הפסק א"כ כשכלל הבנות בלשון זה ברי' כנותן בחורה ירושה למי שאינו ראוי לירושא וכאן צתי חירשני במקום שיש בן לא אמר כלום ורש"ם כתב שאם אמר נכסי לפי יש צו לשון מחנה לרחי ואינו מחמע שם ירושה מן הראוי לירש ועוד כי יהי דכתב רש"ם דבאי יש לפרש לשון מחנה הכא נמי תפרש ומה שטענו דלא הוי כאן מוציא דבריו לבעלה משום בנים מ"מ לענין בנות מוציא דבריו לבעלה הוא שברי אנו רואים שכותבו לזכותן ואם לבנו דבריו לבעלה הם דממילא קא ירית ואין דבריו מתקיימים אם לא שפירשנו לשון מחנה ועוד דלשון יהי לשון מחנה הוא דכתיב ויהי לאהרן ולבניו וצ"ב וצ"ב וכלכו מחנות מיקרי דכתיב ואני הכה נחתי לך את משמרת תרומותי ותני כ"ד מחנות של כהונה ושנמקדש ושנצבולין ואפקינן בלשון יהי ובסוף פרק האים מקדש אמרינן הני כהני משלחן גבוי

וכן דעת הראש"ד והרשב"א ז"ל. ומה שיש לדקדק בכל אחד מהחירות הללו כחיו לי במ"א בהרצבה מ"מ צ"ד שש"מ היה להביא לישינו בהרצבה אפי' אם פי' שאינו נותן לשום ירושה אינו מועיל. ולהרמב"ם ז"ל קרי לא פי' ולא עקר אבל להרמב"ם ז"ל אפשר דחשיב מחי' לפי שכן עליה דמשמע דבמחנה צריח צפי למיכב לבו אי' משום דמנו של שער מוכיח עליו כדאמרי צפי י"י הכותב נכסיו לבניו ולאחר מותו לר"ך שיכתוב מהיום ולאחר מיתת ר' יוסף אומר אינו לר"ך דממנו של שער נלמוד ואמרי' הכס נמי דבהקנאה אפי' רבנן מודו דלי כתיב ציח בהקנאה חו לא לר"ך דמסתמא דמשכיו הוא דקנין לעפויי מילתא אחא. ואיכא למימר נמי דידע שא"ל להקנות לאחוס בנותו צנו אס ירשנו צנו ולכ' הקנה במחנה לבנו ואיכא דאפי' אס למקנא המפרשים היו מקבלי המחנה זוכין מ"מ יד היושבים כי הדרי מיקרו מוחזקים ובהא לזכר יוחר על חלקו אפי' הוא יור' מקרי מוילא ולא מפיק משאר יורשים מספק ומ"מ הרצבנו צנו לרווח' דמילתא לומר דאפשר דאליבא דכלבו רצווח' המחנה בעלה:

ראין לומר שכאן לא זיכה לבנו בגוף הבתים ממנו אלא הקנה אותם לו לדירתו ולדירת בניו וחרשו עד סוף כל הדורות ולא שייך לו דירושא אין לה הפסק בחירותו של רבינו יוסף ז"ל דבהיה דתנו שקל לבני שלא נתן לבניו אלא השקל בכל שצ' בא ליחא דגוף למאן יכיר אי לאחרונים אחרונים בא ליחאבו בעולם דלזכר ועדיין לא ילא הגוף מרשות בנותן ואס לא נתן לבנו אלא הדירה כשמת באזן ירשנו הבן בחור' ירשנו וקמו בירי' גוף ופירות וכשימות ירשבו יורשיו כדן דירושא אין לה הפסק: **ואיכא** נמי דיש מקום לומר שאפי' אס נתנה במחנה צריח הואיל וכו' צנו ואין שם יורש אלא הוא מאחר שזכה בשעת מיתת האב שצ' אין ירשנו פוסקת מזרעו פ"י שום חנאי דמחנה על מה שכתוב בחור' הוא ולא אומר רש"ם דמכני בשנתן בלשון מחנה אלא כשנתן לבן צין הבנים יתר על חלקו דלדור' יתרון אי לאו דיהב ניהליה היה שוב לחתיו עכשיו ונתנו לו במחנה ויורקו מסתם ירשנו אבל בנותן לבנו שהוא יורש גמור הפסי' שנתן בלשון מחנה מ"מ עדיין כה ירשנו צ' קיימי וכשימי' ממשמשת וצאה לו וזכה צ' משום ירשנו שהרי לבן צין הבנים אפי' דבצריח אפי' להרמב"ם ז"ל לא צפי עקירה משום דלאו צ' חורווי הוא יתר על חלקו מ"מ צש"מ לפי שיטתו בירושא סמוך למיתת כי יכיר ליה בחור' מחנה לא נפסק ממנו כה ירשנו שאפשר לו לזכות מחנה אס היה אי' איש פי' ירשנו עד שיפיר ויעקר שאינו רוצה להורישו יתר על מה שהורישו חור' ובכך יחידו דממילא יורש הכל ואין לשון מחנה עוקר כה ירשנו וכי עקר צבדי' לירוש' של חור' מי מעקרה פ"כ נחזה ממשמשת וצאה ואין חנאי מועיל צ' ויש לדקדק כן מהבוא עובדא דאיסור גיורא דאמר רבא היכי ניקיבו רב מרי להבי נכסי במחנה ש"מ כירושא שווה רבנן וכל דליחא בירושא ליחיה במחנה ותלחא הרי"ף ז"ל דבהיה דרב אחא צ' חוילא דלשון מחנה לירושא ירשנו היא וכן היא שיטת הרמב"ם צפ"ט מה' זכיה גר שיש לו צן אינו יכול ליחן לו במחנה ש"מ לא כל נכסיו ולא מקנאן שלשון ירשנו ומחנה לירושא אחד הוא ואס אחא אומר יקרי נמלא זה יורש את אביו פ"כ. ואס איחא משכחת לה לשון מחנה דמכני כשעקר ולא נמלא יורש את אביו אלא כשאין שם יורש אלא הוא לא שייך עקירה שיהא חנאי מועיל צ' ושם רב ציבי יורש גמור היה ואס אחא אומר יקרי נמלא זה יורש את אביו. ובר מן דין צדינא דצריח כתב הרב המ"מ עטרי דכיון שהענינו שאין הצריח יכול להעציר נחלה בלשון ירשנו אלא בלשון מחנה ואס היה בלשון ירשנו אינה כלום אי"כ ודאי מחנה יש לה הפסק והך מלחא דצריח צעיא דלא איפשרתא בגמרא היא כמ"ס הרב המ"מ דלא עבדינן צ' עובדא ומשמע דלר"ה דבעינן איפשרתא אין חילוק צין ש"מ לצריח ואפי' לדין דלא איפשרתא נבי דלא מפיקין משאר יורשים מספק אבל עכשיו שהספק צין היושבים לאחרין פשיטא דלא אמרי' שזוכו לאחרין מספ'. ואין לומר דלא מספקא לן אלא בלשון ירשנו אבל בלשון מחנה לא דכא פ"כ רב אחא פשיטא ליה שכל דמכני ציח לשון ירשנו כי אמר לשון מחנה אינו זו מחנה ירשנו ולכך הרי המ"מ חללן זו צנו אלא שאין דברי הרמב"ם ז"ל אלא צנן צין הבנים שאס

היה צריח אינו זוכה במחנה מספק כלל ומוקמין לה בחזק' כל היושבים והיחך יזכו צו לאחרין אבל אס אין שם יורש אלא הוא אפי' צריח במחנה צריח אין לאחרין כל' כיון דספקא אמרי' צין אין לשון מחי' אלא יורש' ואין אחרים הפסק חב צור'. ועוד יש ראי' אחריתי במחנה זו שהוא הקנה לכל צני צנו שימלאו לו בשעת פטירתו צנו אחד זכרים ואחד נקבות שוב צנו ונכלל צנו צנים וילדו אחר המחנה שלא זכו צ' כגון צ' אחת שנידרכ אחר מיתת האזן זו ודאי לא זכתה במחנה זו לפי שלא הייתה באותה שעה בעולם וכי' שהיה לא זכתה אף אחיותיה שהיה לה לזכות באותה שעה לא זכו ככהיה דפרק האיש מקדש מעשה צ' נשים וצבס צ' אחיות ולקע אי' כלכלה של פירות וכו' ואמר הרי כולכם מקודשות לי ככלכלה זו דאמרין הכס דכי אמר כולכם קנה את וחמור הוא ואפילו נכריות אינן מקודשות ומי שעדיין לא בא לעולם כחמור חשיב דלית ליה קניה כדאמרי' צ' מי שמת וכתב הראש"ם והרי"ף ז"ל לא הביא כל זה וכו'. ומיכא צב"ג מוק' מחנותיון בחומר דוקא הראויה מכס נביאה תתקדש יו' ויש מחלקים דהתם מפיק להו צחרי מילי אבל הכא כי אמר כלכם צחד מלה אין שום אחת מקודשת ודברי הרי"ף ז"ל צחדושי' שם כך עולים למדקדק צבס חו' הוא שיעתו של הרמב"ם ז"ל צ' מ"מ אישות וכתב המ"מ החילוק שצין מפיק להו צחד מלה או צחרי מילי וכאן צצת אחת זיכה את כל הבנות שכן כתב ואחר צנו הצביר הני' לבניו ולבנותיו שוב צנו חלק חלק וכו' כי כי שלא זכתה צצת הקננה שלא הייתה אז בעולם כך לא זכו השאר ובחוספות רבינו ישי' ז"ל צבאיש מקדש כתב שהמקנה הפירות שצאו לעולם והפירות שלא באו לעולם לא קנה כלל דומיא דאת וחמור וכל כי הלי מילתא צפי' לאודושי' דאיכא שבוים צ' צ' פנים צביות על אדמת הקדש שלחו אלי פסאכא שנתנו על הוואקף וולדי ששעש הצביר כה"ר ר' אליעזר כלב ששעש וזיכה לבניו ולבנותיו ולחולדותם אחרים ואלו לבעל זכות הבנות מעטפות מחולפות וא' מן החכמים כתב שכיון שכלל במחנה הבאים אחרים צנים וילדו שלא באו לעולם אף הבנות הנמנאות עכשיו לא קמו דכ"ל קנה את וחמור. ואני בעלתי טענה זו מצי' דרכים חדא דאפילו למאן דפסק דלא קנה כלל הרי חלקו צין מפיק צחרי מילי למפיק צחד מלה וכתב צחרי מלה כוח ועוד הכס שחולדותיו כלם בעולם היו אלא שחולדות חולדותיו אינם בעולם וכי הקנאר נינוו הזוכין עכשיו כלם זוכין כאתה דכלבו איחנהו בעולם והצאים אח"כ שזוכים אחרים אפשר לומר צבס שלא יזכו מפני אותם שלא באו לעולם אבל צ"ד חד דצור' וחדא זכיה ביא שזיכה את צנות בניו כאתה וצבאיה שפחא אחת מהם לא הייתה בעולם ולא זכתה. ועוד נראה דמעטמא אחרונה מחנה זו מצוונת היא דבעטות הוילא מחנהו שהוא גילה דעתו צמעשה זה שרצונו שיהיו קרקעות אלו קיימים ועומדים לדור צבס ילאי ירכו וכל דורותיו עד אלף דור כצבור שצידו לעשות כן לזכות את הצאים אחריו צנים וילדו וצבא כוח מועט שדצרי' ידוע כי דור שלישי כנולדים אין זוכים במחנה זו וצנות בניו אשר חייבה לאשים כמותם כל אחת כבעל יורש זכותה ואס ילאו להם נשים ילאכו זרים כחו והוא לא ידע וגם צני צנותיו אשר סלקן מהדירה כידוע כי ח"ל היה להם בית וכו' ולא יחפזו צדיקה זה כמשתפת לרבים הנה פחא איגלאי מילתא שעל חנן גרשן מהסתפת במחלתו ונכרים באו שעריו ונחלתו נהפכה לזרים ודאי אדעתא דכתי' לא עבד:

וכי תימא נבי שלא זכו בה' צנות צצחים הללו מדינא מכל מקום יתקיים דברי המח דק"ל מצוה לקיים דצרי המח ואיתיה צין צצריח צין צש"מ וכו' מצוה לקיים דצרי המח ואיתיה השולח פי' שפחתי פשחה לי קורת רוח וכו' הא תרגמה רבינו חס דלא אמרי' ככי אלא במשלים דצביר ציד שלישי ושפחה שניא היא דמוחזקת בגופה היא ולהרמב"ם ז"ל דוקא צמאור לירשנים חמו או פשו כך ולהרמב"ם ז"ל צעינן שיעור היושבים צפניהם וכאן בא מחמת הקנאה שפשה ואקוף אולדי ולא מחמת צוואה שצוה להם לעשות אבל ככתב גר' וקנל למי שיעטל את דצרי' ודצרי' בעלים הם מעטמא אין לר"ך אחר לצעלה. ועוד נראה דכיון דצי צנו מדין ירשנו אפי' שאמר ואחרין בעלה קנינא מעטס דרממנא אמר אין לה הפסק והי"ל מחנה על מה שכתוב בחור' היאך

דאדעמאל דהכי נחית מעיקרא בכל דבר שאפשר נהחזיקים צדינו
לע"כ דלא פ"י כמאן דפירש דמי ולא לירך למעקריה כבדיא
דסתמן כפירושם אבל זה שביד יכול לפרש צדינו דלא צא לעקור
ירושלם אלא משום מתנה והלך נדרש בצלל צבד לעקור הנחלה
לגמרי בנימוסיהם ולהפסיק מעשיו בעלים ורחמנא אמר חן לה
הפסק וזהו על פי דרכו של מהר"ם אסרלס ז"ל דאגב שפיעה
נקט דברי הריב"ש ז"ל כפשטן ובעתיקן:

ומיהו לבי מעיינת בדברי הריב"ש תשכח דלא מדינא קאמר
שזכחה האשה במתנה דדיניהם עבדנא לכו שא"כ למח
כתב יצא במיורקא לפני הדיין שלהם שהוא הגזר ומי שזכרו
ויחזיקו הגזר הוא הירושלמי ואמר שכבר זכחה האשה במתנה
מפי המלוה כי מאחר שנהגו שם לדון דיניהם דעת הנותן הרי
לכות לאשה במקום יורשיו ועוד שכתב אבל המלוה הזה הרי
דר במיורקא בחזקת עכו"ם וכן האשה הצאה לירש מכה המלוה
והללו הצאים לירש מחמת קורבה דרים שם בחזקת עכו"ם וסיים
יצא במיורקא וכו' למח הולך לעמם שהאשה והקרובים דרים
שם לא יבא אלא שמשולם דרים כאן במקום ישראל וכזה משב
ויחזר מאחר שהמלוה הרי דר שם בחזקת עכו"ם וצנימוסיהם
עשה המלוה דיניהם עבדנא לכו ואף ציבדוהם חס נהגו כן לדון
צדיני העכו"ם אזלין בתר נימוסיהו ואין לומר שהולך לומר כן
שגם התובעים היו דרים שם מעמאל דקבילו עליהו הא ליתא
דאי לאו עמאל דבידוהן נמי נהגו כן מה שנהגו בזמן ההמרה
לאו כלום הוא דאזנא הוא ולא מיקרי דקבילו עליהו. ועוד כי
נמי קבל עליה ומחיל לנכח דאשה מי אית בה משגשא כו"ל
מה שאיר מאבא מכור לך או נתון לך דלאו כנוס הוא. ועוד
למה לי שהם דרים עכשיו במיורקא דמה שכיו דרים בזמן ההמרה
כיו אפ"י שאינם דרים עכשיו אלא שפיקר הדבר כמו שמבאר
שם שהנפק קבל הפקדון מיד אשה המת וכו' הרב בתחינה שאפ"י
שהיא נושא' ונתנת בתר' הבית יחזיר לאש' ואפ"י שיש טעם
לירש' שהמתנה בעלה אין לנו לעבד הנכסים בשביל כך אחר
שהחובצ והנחצע דרים שם במיורקא בחזקת עכו"ם תחת רשו
המלך והגזר שלו שהוא שופט כל הארץ וזהו שנה מת' כולל
אל קונסולי העכו"ם קאדיש הישמעאלים רבני היבדדים מטעם
המלך אדרי שכל מקום שישאלו נכסי האיש ההוא המלוה שישלחו
שם כי הם זכרי אשהו עפ"י לראת הנפטר ומאחר שזכסי אלו
מיד האשה נתקבלו שם במיורקא והיורשים והצאים מכה המתנה
והצאים מכה הירושלמי דרים שם היאך אנו נעבד הממון שצד
המופקדי אלאו בטעם שיש לזה דין צדיי רי"ב הכחות תחת
רשותו הם ומשועבדים אליו הם ונכסיהם וישלחו הנכסים ליד
האשה שנתנה ויעמדו לפני הגזר השופט ומי שיחזיקו הגזר
הוא הירושלמי ואמר כי ציבדוה' הרי לי לתובע לדון צע"כ צדיני
עכו"ם כי כן נהגו משולם קבל מיורקא מראונס. ופוק חזי מאי
סלקא צבו ואז אס הריב"ש שלהם חובצ ממון איש אחד
שצד ישראל כאן לא היינו יכולים לעבד מאחר שאין צ' בעלי
הריב עומדים לפנינו לדון אלא ישלחוהו לצ"ד שלהם והם יפשו
הגראש בעיניהם. ופשיטא שכל מקום הלוקחים ממון שלא זכחה
לכו חורה בחקי העכו"ם הנה ארז רשעים ובכלל פושעי ישראל
בגופם הם אבל מאן ציין לן לגדון ליושבי צעיר אחרת ולעבד
הממון נודיע להם פשע' וחטאת' אס ישמעו ואס יחדלו ולסתרי
פיהם של החולקי'. מלאחי חשי' להריב"ש עצמו סי' ק"ז בענין
חזונו האלמנה שכתב שהלכה באנשי גליל שחבא חזונית כל זמן
שחרי' ומן הכתם יש לנהוג כן בכל מקום אבל אס מקום שנהגו
ציבדוה' עד שירלו יורשי' הולכים אחר מנהג' כדמשמע מהבאי'
דעת מחז' דהו' נסיבא לנהרדעי' דכיון שנהגו כן הולכים אחר
המנהג וכתב ואנחנו צבאנו צאחא הארץ לא ראינו מנהג כזה
כי תושבי הארץ לא היו נוהגים בחורחתי כי אס לפני שופט
ישמעאל יוצא כל דין גס קבל מיורקא אשר רוב קבלנו מהם לא
היו נוהגים כי אס צע"כ ולא חן להם במנהג כי חן להם
מנהג לפי דין חורחתי ולא נהגנו באנשי גליל ע"כ. הרי שכת'
שאפ"י שצאלגזייר כל דיניהם לפני שופט הישמע' יוצא ולא היו
נוהגים בחורחתי וגם במיורקא לא היו נוהגים כי אס צע"כ
אין לה' דין מנה' ולא נאח' בהם כל הכות' ע"ד המנה' הוא
כות'. ומנהג' שלא לחת חזוני לאלמנה כל ימי ארמולתה שכל מנהג

אפשר לומר עוד שמלוה לקיים דבריו ולבטל ד"ת השתא מיהת
מתנתו נפקעת מפני ד"ת חן דבריו מלוה לקיימן במקום ציטול
ד"ת וכ"ש דאיכא איסורא צבדוה' אהסנתא מן הקרקעו' לגמרי
דלא מתקיימת נחלה דאורייתא אלא צבו כדמוכה צ"י מי שביד
נשוי גבי כחוצה ציין דכרין דאיכא דאין שם מוח' דינר דמעקרא
נחלה דאורייתא לא תקון ודוקא בקרקעות כדחתן עד שיבידו שם
נכסים שיש להם אחריות יחר על שחי הכחוצות דינר ועוד חן
פרי צעמס של שחי צנות אלו מלווין לקיים דברי האזק שכבר
נתן נכסיו לבנו וזהו בהם וכשמת קפלה נחלה לרשו ורעו זרעו
ומאי אמרו אנה מכה אבוב דאמא קאחינא ומשל האזק לא שקילנא
מדי:

ואין לפקפק כלל מחמת שתלה הדבר שיועיל צבג משפטי הכותים
ובכל דיניה' ומסתמא צדיניהם זוכים אחריו אפי' במקום
יור' ואפי' אס הוא דשלצ' במקום שנוהגים לדון צדיני הערכאות
שלהם שכתב הריב"ש בתשובה סי' נ"ב מה שכתבתי שחזיריק
לאשה אחר מיתת הבנות איתו כלי' כיון שהראשון ראוי לירשו
דירוש' אין לה הפסק זה הריב"ש אס הריב"ש צין יהודים
במקום שדין דיניהם צדיני ישראל אבל המלוה הזה הריב"ש
במיורקא בחזקת עכו"ם וכן האשה הצאה לירש מכה המלוה
והללו הצאים לירש מחמת קורבה דרים שם בחזקת עכו"ם וגם
ציבדוה' הריב"ש להם לדון צדיני הכותי' כי כן נהגו משולם קבל
מיורקא מראונס וא"כ אין ילך ויסע ממקומו אחד מצי' הכותי'
וילך אל ארץ מרחקים שידיו לו צדיני ישראל יצאו במיורקא
לפני הדיין שלהם שהוא הגזר ומי שזכרו ויחזיקו הגזר הוא
הירושלמי ע"כ. ולכאורה משמע מדברי' שצמק' שנוהגים לדון צדיני
הכותים כמו קבל מיורקא מלפני' לריכס על כל פנים לדון
צפני דיניהם והם ידונו צדינים שירוש' יש לה הפסק ומכאן
למד מהר"ם אסרלס ז"ל וקצת' בהבדלותיו לש"ס וכתב אס עשה
המלוה במקום שנהגו לדון צע"כ וצא אח"כ למקום אחר לדון
צדיני ישראל לא אמרי' דירוש' אין לה הפסק ע"כ. ונ"ל כי
כלכך זו מקופחת שכליך יתכן שיעצו מקור מים חיים את ה'
ליק' שם פליג'י' בשביל שנהגו והרי הרשב"א ז"ל כתב בתשובה
הבאי' הרב צב"י ז"ל צ"ח סי' כ"ו על מי שמת' בתו ותבע את
חתנו בערכאות שיחזיר לו הברואה צעענכ שהכל יודעים שהם
הולכים צדיניהם וכל הנושא שם כאילו הנהג כן וכו' והביא
כל תנאי שצממון תנאו קיים וצאמת אמרו שמתנין כבענין זה
אבל לנהוג כן מפני שהוא משפט העכו"ם צאמת אסור מפני
שהוא מיקר שם צ"ז והחמיר צזה עד שכתב בסומך על משענה
הקרי הראון הזה ועושי' אלה מפיל חומת החורב ועוקר שרש
ועץ וכו' ועוד האריך למענינו ועוד בסוף סי' שס"ט כתב
דנראה מדברי' הרשב"א דלא אמרי' דד"ד אלא צמס שהוא מדיני
המלוכה אבל דינים שדין בערכאות אין אלו ממשפטי המלוכה
אלא מה שאלו צדיפרי דיניהם שאס אחת אומר כן בעלת ח"ו
דיני ישראל וכתב ז"ל דר"ל דאפי' אס גזר המלך צבדיא לנכת
בערכאות אין לנו ממשפטי המלוכה ולדברי' הכל חן עלינו לקיים
זה א"כ היאך יכתוב הריב"ש מפני שקבל מיורקא כן נהגו משולם
מראונס נחיר להם לעשות גזר הדין ולהרים יד בחורח' משב
לכאולא ממון ממי שזכחה לו חורה ואיש נכרי יאכלנו אשר לא
כדת. ועוד כי צענין חזרת הברואה תנאי ממון כדאמרי' צירושלמי
צפ"ק דכתובות אלוין דכתבין לנשיכון אי מיתת צלא צני כל מאי
דאית לך חסדר לבי נשא תנאי ממון הוא וקיים ופ"י מנהג קבוע
איפשר שיהיה כמי שכתב ואפ"י כן כתב הרשב"א לנהוג צו
על הכתם מפני שכך דין של כותים אין לו שחר עאכ"ו צדין
שאינו תלוי במנהג ואין תנאי מועיל צו. ואפשר לומר על דעתו
של מהר"ם אסרלס דטעמו של הריב"ש שם משום דכך דינא
לשון מתנה לירושלמי ירוש' הוא עיקר עמאל דלא עקרה מחורח
ירושלם לגמרי ואוקמה אדון דמתנה דאי עבד הכי מכהי אלא רוצה
הוא להפסיק נחלה מיורשיו ורחמנא אמר שאין לה הפסק דל"כ
כו"ל לשויה' בחורח' מתנה גמורה הילכך צאחא העומדים בחזקת
עכו"ם וא"ל להם לאו מנימוסיהם כי אפסקיה למחנה אמרי'
בחורח' מתנה הוא דייב' וכ"ה נעקריה צבדיא ונשוייה מתנה הא
לא מני' דנימוסיהם נקנו ואזיל וכן אוחס צני מיורקא שנהגו משולם
צבאונס לדון צדיני העכו"ם לכל מיילי דתלוי צבאונס דמאי למימר

שאינו ע"פ דין החורה אין לו מנהג. ובס' חמים דעים בהג' הרי"ף בחר גבי ארסא דפרסאי עד מי שנין הביא לשון רבי יונה בעליותיו ח"ל אבל אין לפרש דישאל המחזיק מנכסי חבירו בארץ פרס אין לו חזקה עד מי שנין והתם חקי המלך על בני אומתו הם ואפי' אם פי' והעיל הנהגותיו על ישראל כיון שיכול י"ש לכופ חבירו דדי' אין מלך כופה אותו לדון באותם הדינים והמנהגי נמלא שלא קט (פקט) כוחו של ישראל מתחת אותו דיר דמלכותא ח"ל הכך חבירו לדון בפני ערכאותיהם ולא קבע המלך אותו הדיני על ישראל חלל לענין שידונו אותו בערכאותיהם כך ומשמתי ליה נזר ישראל שטופה חבירו לדון בערכאותיהם כך נראה בפני עכ"ל:

ומצאתי לרב רש"ץ ז"ל בתשובותיו שחלק על הרי"ף ש בתשובה זו ועל מ"ש כיון שבי' הנדדים הם יושבי מורקא ובחזק' עכו"ם הם יבואו למורקא לפני דייניהם ומי שיחזקו בהנזר בנכסי המורים הוא היורש כחב' הרש"ץ בזה וחלו דברים בלא ראייה ואין הדעת סובלת כלל שהנכסים הללו כאן נמלאו וכאן היו ומה שברשות י"ש ח"ו שנויא אותו להפקיע זכות י"ש וכו' ומי' חלו וחלו בחזקת עכו"ם לכן ראוי להחזירו ביד האומות לדונו בדיניהם אינה ענוה מפני שמדוחם אינו משתנה דין יורש' כלל. ועל מ"ש ועוד אם יתן הנפק' הפקדון אליו הוא לירש הגה' האש' חו"א ממנו בפ"ג ואין מן הדין שיבא הנפק' לוק' בעד הפקדון והבי' מהרמב"ם בפ"ג דלזה שאין האש' נאמנת על מער' שזירה שהם שלה ונפר' ה' מה' שאלה כחב' קבל מן האשה יחזיר לאשה כחב' הרש"ץ היאך אפשר לומר שאם לקחה עבדים ושפחות וקרקעות ואונות ושטרות ויאלים על שמה חלו מחזיקים אותם בחזק' הבעל. ואם הפקיד' ביד אחרים יהיו בחזקת אדם ומה שהביא מדברי הרמב"ם ז"ל אין הגדון דומה לראיה וכו' אבל בנושאח ונותנת בחזק' הבית שהם שלו לגמרי יחזיר לבעל וכן כחב' הרמב"ן בחידושו הרי מוכיח שלא נחלק אלא מטעם דאילו סבור דהיינו בלקח מן האשה הנושאח ונותן בחזק' הבית יחזיר לבעל או ליורשו ולא לה ואילו לריב"ש ס"ל יחזיר לאשה וי"ל דטעמו ז"ל דאש"ג דנושאח ונותנת בחזק' הבית היא מ"מ יוכל' להביא ראיה שהי"ל מעות או שמחה אמה ואפשר שהי"ל כשיטור בני זוזי ואינה זריכה להביא ראיה על אלו המעות או על כספי שזירה שהרי י"ש שם אמחלא' ומהיה שלה הילכך יחזיר לאשה שקבל ממנה והתובעים יעשו כנגדה ולזה כחב' הריב"ש שאין מחייבים את הנפקדת לתת הנכסים אלא למו שנתנה ביד' והי' העומק עליה וגם כי י"ש לתוס' שאש"פ שיחזיר שהנכסים של בעלה והמתנה שנתן' לה הבעל בעלה כפי דינו דירוש' אין לה הפס' והם ידונו בדיניה' שהמתנה קיימת חלו מאי איכפת לנו:

וכבר כתבתי זה ימים לקאנדיה על מעשה רע ומר שעשה א' מחשוביהם לגבות בחובו בחים שלא היו ראויים לבעל חובו מדין התורה ואמר דדיניהם דידכו עבד כי כן המנהג ברע הזה צייניהם והשכתי וציארחי מקאת לשונות הפוסקים אשר מלאו בהם חכמי קנדיה מקום להחפים בהם להחזיק מלחיותו לקיים מנהגו שנהגו להוציא ממון שלא כדין עפ"י העש"ג ודרשו אותם הלשונות לעזמן והמה און ופעלם מאפע עוקרים דבר תורה לחצק חוק נכרי לא תקום ולא תהיה ולא תעשינה ידיהן חושיה ועושה אלה משפיל הדירה של תורה והוריד לארץ מרה כמ"ש הרש"ב ז"ל בתשובה. כלל של דברים שמחנה זו בעלה היא מן הדין ואין לה על מה שחשמוך וחזרה ירשה לסיני ויירשו שחי בצנות ויולא ירכן חלק כחלק כמשפט שאר צנוותי. והנלע"ד כתבתי האעיר יוסף בכמהר"ר משה מעראני זל"ה:

ברושה

ז תשובה לא נתבאר בשאלה אם שטר זה נתקיים בחיי הלוה או אחר מותו וראיתי לישא וליתן בתשובה א' להרא"ש בכלל פ"ה הביא בעור ס' ק"י ח"ל יורש שנתן נכסי מורישו לקטן ויאל' ש"ה על המוריש מי מתחיי' לנכסי קטן או לא אם השטר מקיים מורידין ש"ה לנכסיו ואם אינו מקיים אין מקיימי' שלא בפני ב"ד עכ"ל. ותמכו עליה רבים וגדולים דהא

איפסיקא הלכתא בהגזל בתרא מקיימי' עדים שלא בפני בעל דין ובה"י יודע בנו של הרא"ש ז"ל נשאל על זה והשיב כשאינו רואה פסקיו עם תשובותיו וסותרין אני בולך אחרי הפסקי' שהיו אחרוני' ותימה הוא שהדברים הללו לא נתן ליכתב שאפי' לא נכתבו בפסקיו גמרא ערוכה בפיו והלכות קבועות וביאך אפשר להתקיים דבריו שכתבתי וכך כללל כיוול נמי ואי כללל הוא דאע"ו כל אותם השנים שהיה עוסק בפסקי' בהלכות העמיד שומר על פתח בית המדרש שלא ישאלו ממנו דבר הלכה והלא דין משכון של עכו"ם ביד ישראל צריכ' הביא העור צ"ד ס' קס"ט דברי הרא"ש בתשובה לעיקר אש"פ שפסקיו כחב' להפך וכחב' שם הרב מהרי"ק ז"ל דמשמע שהוא חופס דבריו בתשובה יותר מדבריו בפסקיו אש"פ שכתב ס' מ"ג כחב' אש"פ שהרא"ש בתשובה כחב' שהמלוה על המשכון פ"ש בפסקיו כחב' שהוא ש"ה ובאחרונה היה עכ"ל. וכן כתב צ"ד על און אם נפטר מהבדלה לגמרי ס' שמי' י"ש לומר דלא כללל כיוול ובאות' תשובה בלבד הוא דקאמר דכחב' ק"ל דדבריו בפסקיו היו אחר התשובה ואין למדין משם למקומות אחרים ובכמה תשובות כחב' שכתב בפסקיו שכלל ס"ה תשובה י"י כחב' על חזרת השטר כתבתי בפסקי' בתרא וכו' ובכלל פ"ו ס' ה' הביא דהיה דעשהא סימן לאחר צ"פ בתרא דכתובות דאמר אצ"י הא' מאן דמוקי אפטרופא לוקי כי הא' ואמאי לא טעין איבו ואמר ודוחק לומר שלא חזר אלא למדו משם שאין לדין לעטון מילתא דלא שכיח כ"כ ובפסקיו כחב' אותו החירץ דאצ"י לא חזר אלא בתשובה חזר צו אלא מי"ב מסתברא דכל רב ופוסק שעשה חיבור כולל צין שעשהו בתחילת ימיו צין בסוף י"ש לתפוס דברי החיבור עיקר מדברי החש"י דאם איתא דהדר ציה הי"ל לתקן הדברים במקומן בחיבורו בשעה שהוא משיין בתשובה דמסתמא אינו משיב אלא"כ עמד על שרשן של דברים מתוך חבורו אפילו אם נדקדק דברי תורה בפיו חזר ומסתכל בהם בשעת מעשה וכן בהרמב"ם כשאו מולאין לו תשובה הפך מ"ש בחיבורו אנו אומרים שחזר צו מאותה תשובה ובמ"ש הרש"ב ז"ל על דין ס"ה פסול שחזר צו אותיות שמאילו תשוב' להרמב"ם שאין צו משום ברכה לבעלה הפך ממ"ש בחיבור ואמר הרש"ב דמסתמא הדר ציה מכהא. לכן י"ל שאין לדברים אלה מקומן ושעתן והרב מהר"ר לוי ק' חציב כתב לישב דברי הרא"ש שקשה ממנו אמר שדין זה יאל' לו ממ"ש בנמלא' שדה שאי' שלו חקקין זה יהיה בשני פני' צעדים או בשטר וכמו שהעדים לריך שיקובל עדותם בחיי האב גם בשטר לריך שיחייים בחיי האב דן ג"ש מעטמו והוסיף חימה שאף בנמלא' שדה שאינה שלו שרוב' דרבותא סברי דאפי' צע"פ מקבלים את העדים לאחר מיתב יסבור הרא"ש ז"ל שאפי' בשטר אין מקיימי' וכבר חמה הרב מהרי" קארו ז"ל על דברי שניהם ופירש הוא ז"ל דאש"ג דק"ל דמקיימי' את השטר שלא בצ"ד יתום שאני דכיון דאיכא למיחש לפרעון אפי' י"ש בשטר כל תנאי שבעולם כמ"ש העור שם הילכך אין מקיימי' עכ"ד. ולי אין ראיה ממה שאמרו שאין נפרעים אפי' י"ש בשטר כל תנאי שבעולם אפי' נאמנות מפורש עליו ועל יורשיו דאכתי איכא למיחש שמה פרשו או נררי אחפסיה ואי היה הלוה בחיים היה מדבר אבל בזה לענין קיום שאפי' היה בחיים היה מקיימו שלא בפניו היכי נימא דמשמת נחוסף כחב' ז' הא שאמרו כשהוא חי קולו א' כשהוא מת קולו שבעה. ומה שמלא עוד ז"ל ליישב דברי הרא"ש ממ"ש רבינו ירוחם צ"ס הראב"ד בשטר לזה אין מקיימים אותה אלא בפני ב"ד לא עמדתי בסודו ז"ל שהרי מפורש שם הטעם שהתנית שטר לזה משאר שטרות דאמר' בזה עדים החתומים על השטר כמו שנתקרה עדותן בצ"ד ששטר לזוהא לא נכתבה אלא לזכרון דברים ותשובת הרא"ש בש"י מלוה הוא דכתיב בזה וכתוב בס' וחתר' ואמר' בזה דמלאווייתא לא צעו ק"י דעדים החתומים שם כמו שנתקרה עדותן בצ"ד כדאמר' בהאשה שנתארמלה. וראיתי עוד לו ז"ל למעלה על דברי העור שכתב דדוקא שזיה בשטר שכתב בכתב ידו וניכר שהוא כתב ידו כתב הרב ז"ל י"ש לדקדק איך כתב שם שם ניכר שהוא כתב ידו שחקק' הא צע"פ שיכיה מקייים בחיי אצ"י לפי מה שכתב הרא"ש בתשובה ודחק לפרש יע"ש חו' הקושי יאל' כפי המובן מתשובה זו של הרא"ש כפשטה ומתוך כך יאלו דברים מלפניו שלא כהלכה שראיתי לו ז"ל בפסקיו ב"ה